

Hebreeuws, Arabisch en dood

Over de fatale gevolgen van een onhoudbare tussenoplossing.

| Ludo Abicht

Is er vrede tussen Palestijnen en Israëli's mogelijk? Welke voorwaarden moeten daarvoor vervuld worden?

1. Toen ik begin november 1993, zes weken na de ondertekening van de Oslo-verdragen, in Jericho de euforie van de "bevrijding" meemaakte, leek de bevolking van de regio verdeeld te zijn in twee kampen: de voorstanders van het eindelijk beginnende vredesproces en de extremistische tegenstanders ervan. Deze extremisten wilden ofwel heel Palestina uit de handen van de zionisten bevrijden of, omgekeerd, de zionistische hegemonie over Groot-Israël eens en voorgoed realiseren. Dit zou in beide gevallen leiden tot een etnische zuivering, waarbij het onder de bestaande krachtsverhoudingen duidelijk was, wie hier de bovenhand zou halen. Bijna niemand hoorde toen de stem van het derde kamp, het handvol Israëlische en Palestijnse intellectuelen die het vredesproces eveneens verwierpen, maar om geheel andere redenen. Ze argumenteerden namelijk dat het hier niet om een echte oplossing van het honderd jaar oude conflict ging, maar om een pacificatiepoging die in eerste instantie weliswaar de wereldopinie gerust zou stellen, maar op het terrein de dominantie van Israël over de Palestijnen onverminderd zou bestendigen. Voor de Israëli's betekende vrede, *sjaloom*, immers het einde van de angst voor terroristische aanslagen, gekoppeld aan de kans om met de afzonderlijke Arabische buurlanden bilaterale politieke en handelsakkoorden af te sluiten en op termijn de controle over de "Midden-Oosterse economische markt" te veroveren. Voor de Palestijnen was vrede, *salaam*, synoniem van een echte politieke autonomie in Gaza en op de Westelijke Jordaan-

oever, met de mogelijkheid deze nieuwe staat economisch leefbaar te maken. Theoretisch waren beide doeleinden uiteraard met elkaar verzoenbaar, maar dan wel op voorwaarde dat het vredesproces in de praktijk ook in die richting evolueerde.

2. Dat dit niet het geval was, werd voor de Palestijnse bevolking heel snel pijnlijk duidelijk. Over de miljoenen Palestijnse vluchtelingen werd door de onderhandelaars niet meer gesproken, de in het vooruitzicht gestelde terugtrekking (*withdrawal*) van de Israëlische troepen uit de bezette gebieden werd omgebogen tot een herschikking (*redeployment*) van de troepen aan de rand van de "bevrijde" steden, de nederzettingenpolitiek werd onder alle Israëlische regeringen onverminderd voortgezet en het toekomstige Palestina werd opgedeeld in drie zones, waarvan slechts één (de stadskernen) echt autonoom was, terwijl de overgrote rest van het land ofwel onder Israëli'sch militair gezag bleef, ofwel tot joods gebied werd verklaard. Die militaire aanwezigheid was nodig, zei men, om de joodse kolonisten te beschermen, maar die nederzettingen waren er gekomen, en werden nog steeds gebouwd met de toestemming en de steun van de Israëlische regering. In ruil kregen de Palestijnen een eigen, in januari 1996 wettelijk verkozen Palestijnse Autoriteit (PA) die om historische redenen gedomineerd werd door leden van Al Fath en trouwe aanhangers van Jasser Arafat, waarvan velen wel hun sporen verdiend hadden als guerrillastrijders, maar die bijzonder

ongeschikt bleken voor het ontwikkelen van een democratische samenleving. Deze Palestijnse Autoriteit moest aan Israël en de VSA bewijzen, dat ze het Palestijnse terrorisme konden bedwingen, één van de hoofdbekommernissen van de gewone Israëlische burger, en werkte daarom loyaal samen met de Israëlische ordediensten en de CIA tegen de islamitische HAMAS en andere Palestijnse dissidenten. Er ontstond een klimaat van censuur, repressie en corruptie dat bij de meeste Palestijnen de aanvankelijke euforie deed omslaan in ontgoocheling en machteloze woede. In de vluchtelingenkampen en de volkswijken hoorde men vanaf 1996 steeds meer mensen praten over de onvermijdelijke uitbarsting van “een tweede Intifada, maar dan veel gewelddadiger dan de eerste”. Deze “Al Aksa Intifada”, zoals ze nu al genoemd wordt, kwam dus geenszins als een verrassing.

3. Intussen bleven de besprekingen van het officiële vredesproces aanslepen, werden de afgesproken uitvoeringsdata keer op keer uitgesteld en kwam er nauwelijks schot in de afwerking van de vier belangrijkste dossiers:

- ondanks de conclusies van de “nieuwe historici” bleef de erkenning uit, dat de **vluchtelingen** van 1948 inderdaad met geweld uit hun land verdreven waren en dus ofwel het recht hadden naar hun huizen en velden terug te keren of er op zijn minst voor gecompenseerd te worden. Een dergelijke erkenning zou weliswaar de mythe van het Israëlische leger als zuivere “verdedigingskracht” weerleggen, maar zou de weg naar een dialoog op realistische en humane basis kunnen openen. In een tijdperk waarin het blijkbaar politiek correct is, dat regeringen en kerkleiders zich publiek voor fouten en misdaden uit het verleden verontschuldigen, kan men dit niet terecht van alle anderen verlangen, zonder de verantwoordelijkheid voor de eigen misstappen op te nemen.

- een autonome staat moet zijn eigen **grenzen** kunnen controleren, visa's uitreiken en een aan zijn behoeften aangepaste immigratiepolitiek kunnen voeren. Dit zou betekenen dat in principe alle Palestijnen die dat willen naar het nieuwe Palestina zouden kunnen terugkeren. In de praktijk en onder de gegeven economische omstandigheden zou deze instroom heel beperkt blijven, maar in principe moet dat een beslissing van de Palestijnen zelf zijn. Een autonome staat moet vrij zijn producten kunnen uitvoeren en producten uit het buitenland invoeren, bijvoorbeeld via de

zeehaven en de luchthaven van Gaza of, langs de weg, naar de omliggende buurlanden, Israël inbegrepen. Tot nog toe worden al deze grenzen, de immigratie en de import-export en alle andere bewegingen van mensen en goederen van en naar de Palestijnse gebieden “om veiligheidsredenen” door Israël gecontroleerd. Hetzelfde geldt voor de controle op de in het Midden-Oosten schaarse en vitale watervoorraden, waar op de Westelijke Jordaanoever, toch het grootste territorium van de toekomstige Palestijnse staat, ongeveer 70 % van het water toegekend wordt aan de joodse kolonisten, die er 10 % van de totale bevolking uitmaken.

- wat die **nederzettingen** betreft, hebben de Palestijnen voorgesteld, de joodse kolonisten in Palestina een gelijkaardige (en gelijkwaardige) status te verlenen als dat van de Palestijnse staatsburgers van Israël, met volledige waarborgen voor hun veiligheid, hun bewegingsvrijheid en hun onverkorte culturele en religieuze rechten. Daar de harde kern van deze kolonisten zich echter in de bezette gebieden gevestigd heeft om ten allen koste de oprichting van een Palestijnse staat te verhinderen en ze, zoals ze zelf steeds weer herhalen, in feite nog “de laatste echte zionisten” zijn, zal het voor Israël, dat op deze zionistische ideologie werd opgebouwd, ontzettend moeilijk vallen, deze mensen tot rede te bewegen. Dat is al gebleken toen Hebron tegen alle afspraken in niet ontruimd werd, maar omwille van de aanwezigheid van een vierhonderdtal ultrazionisten (in een stad met meer dan 100.000 Palestijnen), in twee zones werd opgesplitst, een maatregel die een permanente oorlogssituatie tot gevolg heeft. Er is echter meer dan de nederzettingen zelf: de toegangswegen tot die zwaar bewaakte dorpen en steden zijn gesloten voor Palestijnen en dienen steeds meer als interne grenzen die hun bewegingsvrijheid binnen hun eigen “autonome” gebied verhinderen en, in tijden van spanning hermetisch kunnen worden afgesloten. Dat maakt een normale administratie van de Palestijnse gebieden quasi onmogelijk en het ontwricht de nu reeds ontoereikende economische activiteiten. Als gevolg daarvan hangt de Palestijnse bevolking om te overleven steeds meer af van buitenlandse hulpprogramma's, wat enerzijds de corruptie van bepaalde ambtenaren in de hand werkt en anderzijds de normale en louter technisch inderdaad mogelijke opbouw van een eigen economie belemmert. Het gaat hier dus om veel meer dan het recht van een paar vrome joden om zich vreedzaam in het oude bijbelse kernland te vesti-

gen, zoals ze te pas en te onpas beweren. Zolang er voor dit probleem geen oplossing komt, zal de malaise onverminderd blijven bestaan en, gezien de toenemende wederzijdse verbittering, alleen nog maar toenemen.

- tenslotte is er **Jeruzalem**, de heilige sluitsteen zowel van het zionistische als het Palestijnse project. Voor de Israëli's moet en zal Jeruzalem de eeuwige, onverdeelde en exclusieve hoofdstad blijven van de joodse staat. Wél wordt vrije toegang toegezegd tot de heiligdommen van de drie monotheïstische godsdiensten die hier hun wortels hebben: de Klaagmuur, de Tempelberg met de Rotskoepel en de Al Aksa-moskee en de Heilig Grafkerk. Toch moeten hier enige nuances worden aangebracht. Om te beginnen bestaat Jeruzalem, onder die niet-Hebreeuwse naam, al ongeveer vijfduizend jaar, waarvan de eerste tweeduizend als Kanaänitische stad, die in ongeveer 1000 voor Christus door David op de Jebusieten veroverd werd. De stad is slechts vierhonderd jaar de hoofdstad van een onafhankelijke Hebreeuwse staat geweest en is later negen eeuwen lang Arabisch geweest. En "onverdeeld" is Jeruzalem ook niet, want iedere joodse en Palestijnse inwoner van de stad weet heel precies, waar de niet-joodse wijken van Jeruzalem beginnen en eindigen. De facto komen alleen ideologisch gemotiveerde zionisten en ultra-orthodoxen in de Palestijnse buurten, duidelijk met de bedoeling, hun rechten op de hele stad te beklemtonen. Sinds de verovering van Oost-Jeruzalem in 1967 is er een proces van etnische zuivering aan de gang (de term komt van het joodse Knessetlid Shulamit Aloni), waarbij men tracht, door een agressieve bouwpolitiek zoveel mogelijk joden in Oost-Jeruzalem te laten wonen, zodat de oorspronkelijke bevolking er omringd is door twee ondoordringbare muren van nederzettingen, de beruchte rijen van witte huizen op alle heuvels rond deze heilige stad. De Palestijnen zijn het op twee punten met de Israëli's eens: ook zij willen de stad niet administratief verdelen – alle verontwaardigde praat over de angst voor een "Berlijnse muur" is (on)zuivere propaganda – en ook zij zijn voorstander van de vrije toegang tot de heiligdommen en gebedshuizen van de drie monotheïstische godsdiensten. Het enige wezenlijke verschilpunt was tot nog toe de Palestijnse eis, van (een gedeelte van) Oost-Jeruzalem de officiële hoofdstad van de nieuwe Palestijnse staat te maken, zoals West-Jeruzalem de hoofdstad van Israël is. In feite fungeer-

de het bescheiden "Orient House", ongeveer zo groot als de villa van een negentiende-eeuwse Brusselse suikerbaron, al een beetje als officieus ministerie van buitenlandse zaken voor contacten tussen buitenlandse politici en de Palestijnen. De Israëli's bleven echter bij hun standpunt, dat er van een Palestijnse politieke aanwezigheid in Oost-Jeruzalem geen sprake kon zijn.

Toch moet er sinds september 2000 iets aan de gang geweest zijn. Wat betekenen bijvoorbeeld volgende citaten uit **Israël Nieuwsbrief**, CIDI-periodiek over Israël en de joodse wereld, jrg. 15, nummer 14, 27 september 2000?

Uit de rubriek "puntsgewijs":

"15 september: Naar aanleiding van een opmerking over Jeruzalem van de Amerikaanse ambassadeur in Israël Martin Indyk zegt een woordvoerder van de Amerikaanse ambassade dat de Amerikaanse politiek t.a.v. Jeruzalem niet is gewijzigd. Over de toekomst van Jeruzalem moet onderhandeld worden. Indyk had gezegd dat er geen andere keuze is dan Jeruzalem te delen."

"24 september: Martin Indyk, de Amerikaanse ambassadeur in Israël, wordt geschorst. Hij zou onzorgvuldig gehandeld hebben met gevoelige informatie."

Vier dagen later, op 28 september, laat Premier Barak een gelijkaardig ballonnetje op, wat meteen een woedende reactie van Likod en in het bijzonder van Ariël Sharon uitlokt. Waarop Sharon besluit, boven op de Tempelberg, zowat de gevoeligste plek van het hele land, met een groep Likodhaviken te gaan "bidden". De rest van het treurige verhaal zien we zowat elke dag op het televisiescherm of op verschillende websites. Deze merkwaardige chronologie kan geen toeval zijn: zouden de VSA en Israël, op zijn minst de Arbeiderspartij, tot de conclusie gekomen zijn dat men de stad kan delen, zonder hem daardoor te verdelen, dat er met andere woorden plaats is voor de symbolische aanwezigheid van twee hoofdsteden, ook al zouden de meeste administratieve gebouwen van de Palestijnse overheid wellicht buiten de huidige stadsgrenzen gebouwd worden? Wanneer de hoofdzetel van de regering in Oost-Jeruzalem gevestigd is, kan dit stadsdeel niet langer systematisch van de rest van het (Palestijnse) land worden afgesneden, zoals nu nog steeds het geval is. Daar Barak met een dergelijke

uitspraak een taboe doorbroken heeft dat hem bijna zijn meerderheid gekost heeft en een spiraal van geweld heeft ontketend, kunnen we dit moeilijk als een lapsus beschouwen, ook al blijft er voorlopig van het hele vredesproces niet veel meer over.

4. De meeste Israëlische vredesactivisten, waaronder Amos Oz, leggen de nadruk op het opvallend georganiseerde karakter van deze volksofstand, maar zwijgen zedig over de provocatie door Ariël Sharon. De pro-Palestijnen praten uiteraard over het optreden van Sharon en de bezettingstroepen, maar stellen de hele Intifada voor als een verhevigde vorm van spontane volkswaard. Natuurlijk wist Sharon heel precies wat hij met zijn provocatie kon uitlokken, en was er wellicht geen beter middel om de voortzetting van de vredesonderhandelingen en eventuele ongewenste Israëlische toegevingen te voorkomen. Maar het zou, gezien de voorspelbaarheid van de uitbarsting, van heel weinig strategisch doorzicht getuigd hebben, indien goed georganiseerde en militante groepen als HAMAS zich niet op een toekomstige confrontatie hadden voorbereid. Toen wij in de jaren zestig naar de Zuidelijke staten trokken om er voor de burgerrechten van de zwarten te demonstreren, kregen we van de tegenstanders hetzelfde verwijt te horen, maar je moet al heel naïef zijn om je onvoorbereid in een dergelijk avontuur te storten. De vraag is niet, of de Palestijnen op een gewelddadige opstand voorbereid waren, maar wie die opstand leidt en met welke bedoelingen. Het ziet er naar uit, dat de PLO net als tijdens de eerste Intifada (1987-1991), de controle over de bevolking is kwijtgeraakt en Jasser Arafat inderdaad niet langer over het nodige gezag beschikt om over een wapenstilstand of zelfs een bestand te kunnen beslissen. Alleen is het gevaar reëel dat zijn plaats niet wordt ingenomen door een democratisch verkozen nieuwe Palestijnse leiding, maar door leiders van organisaties die om ideologische of fundamentalistische redenen de strijd tot de finish zullen willen doorzetten, ook al weet iedereen over wiens finish we hier praten. En daar extre-

misme besmettelijk werkt, is de kans groot dat Baraks Israëlische "crisisregering van nationale eenheid" meer dan ooit door de hardliners en tegenstanders van het vredesproces zal worden gedomineerd. Maar ook zij hebben geen oplossing te bieden, tenzij men het principe van een massale deportatie van de ongeveer 3,5 miljoen Palestijnen uit Israël en de bezette gebieden bespreekbaar acht. Al de rest, bijvoorbeeld een terugkeer van de Israëlische troepen naar de onlangs ontruimde gebieden, komt neer op een voorbereiding van steeds gewelddadiger confrontaties in de Palestijnse gebieden en een explosie van terroristische aanslagen in Israël zelf. Militair hebben de Palestijnen met hun ongeveer 20.000 lichtgewapende, slecht getrainde en ideologisch hopeloos verdeelde ex-guerrillastrijders en "politie-agenten" niet de minste kans tegen de Israëlische Tsahal, die bovendien nog kan rekenen op de volledige steun van de VSA en hun bondgenoten. De oorlogen van 1948, 1967 en 1973 hebben voldoende aangetoond, hoe weinig de luidruchtig verkondigde Arabische solidariteit in de praktijk betekende. Beide partijen zijn daarom tot een diplomatieke oplossing veroordeeld en die luidt,

Machiavelli had gelijk: met morele

principes alleen doe je niet aan politiek.

Een doorgedreven moralisme kan zelfs tot

grotere vormen van onrecht voor één of

voor beide partijen leiden. Concreet

betekent dit, dat zowel Israël als de

Palestijnen zullen moeten kiezen voor een

"wederzijds onaanvaardbare vrede"

met de woorden van de linkse joodse vredesmilitant Michael Warszawski, "to disengage in order to cooperate", uit elkaar te gaan om (later) te kunnen samenwerken.

5. Machiavelli had gelijk: met morele principes alleen doe je niet aan politiek. Een doorgedreven moralisme kan zelfs tot grotere vormen van onrecht voor één of voor beide partijen leiden. Concreet betekent dit, dat zowel Israël als de Palestijnen zullen moeten kiezen voor een "wederzijds onaanvaardbare vrede", zoals de Brusselse joodse leider David Susskind het ooit uitdrukte. Israël moet de zionistische droom van controle over heel "Eretz Israël", met name over het bijbelse kernland op de Westelijke Jordaanoever opgeven, en de Palestijnen kunnen onmogelijk hun droom van een bevrijd, seculier en binationaal Palestina waarmaken, ook al is dit, ethisch gezien, de meest rechtvaardige oplossing.

Onder de huidige omstandigheden ligt het initiatief echter in het Israëlische kamp: van zodra de Israëlische troepen de Palestijnse gebieden ook effectief verlaten hebben, zal er geen enkele reden zijn om nog met stenen te gooien. En daar de nederzettingen zo'n nefaste rol in het vredesproces gespeeld hebben, wordt het tijd, aan een systematische ontmanteling ervan te beginnen, indien men nog enigszins geloofwaardig wil overkomen. Pas dan zullen beide staten hun eigen dringende binnenlandse problemen kunnen aanpakken. Voor Israël is dat de nog steeds niet opge-

loste kwestie van de volwaardige burgerrechten en gelijke kansen voor zijn niet-joodse bevolking en de toenemende, verontrustende spanning tussen orthodoxe en liberale joden. Voor Palestina is dat het probleem van de confrontatie tussen secularisering en islamisering, dat zonder twijfel gekoppeld is aan de vooralsnog uitzichtloze economische situatie en het deficiënte democratische beleid. Een min of meer bevredigend afgerond vredesproces, als dat er ooit komt, zou dus slechts een eerste en noodzakelijke stap zijn in de richting van een leefbaar Midden-Oosten, meer niet.

a a n k o n d i g i n g

Masereelfonds Antwerpen en Volkshogeschool Elcker-Ik Antwerpen organiseren
in samenwerking met IMAVO de cursus:

“Het neoliberalisme” kritisch bekeken

In zijn bestseller “Het neoliberalisme” verdedigt **Jaap Kruithof** de stelling dat het neoliberale bestel, de modernste vorm van het kapitalisme, de wereld beheerst en in ruipme mate verantwoordelijk is voor de kwalen van onze tijd. Daarbij bespreekt hij kritisch zowel economische als politieke fenomenen: de markt als economisch sturings- en verdelingsmechanisme, de verdergaande privatisering van productiemiddelen, de democratie, de nieuwe politieke cultuur, de televisie, ...

Kruithofs kritiek snijdt diep in onze culturele vanzelfsprekendheden en 'verworvenheden'. Om de scherpte van zijn kritiek juist goed te laten aanvoelen, confronteren we - in twee afzonderlijke avonden - zijn beweringen met de visies van twee Vlaamse kritische denkers: de filosoof **Marc Vandepitte** en de econoom **Paul Verbraeken**. De derde avond gaat **Kruithof** zelf in op de beweringen van beide en op vragen uit het publiek.

Data: woensdag 7, 14 en 21 februari 2001 vanaf 20 u.

Plaats: Volkshogeschool Elcker-Ik, Breughelstraat 31-33 te 2018 Antwerpen

Inschrijvingen: Om organisatorische redenen dient men zich ten laatste 14 dagen op voorhand in te schrijven. Dit kan telefonisch op het nr 03/218.65.60.